1939 ий
9
МАРТ
№ 22 (521)
Акше 5 ыр.

9-ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушнызан!

Ӱрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден горком орган

ЭРЛА ПАРТИЙЫН XVIII С'ЕЗДШЕ ПОЧЫЛТЕШ

Эрла Москваш ВКП(б)-ын XVIII с'ездше почылтеш. Эрла великий Сталин Кремлевский дворецын трибунышкыжо лектеш. Мудрый вождь партийын избранникше-шамыч ончылан, эрыкан советский калык ончылан, пӱтынь тӱнясе шемер-шамыч ончылан Советский элыште коммунизмым умбакыже ыштышаш планым палемда.

С'езд Сталин йолташын лишыл соратникыштын—Молотов да Жданов йолташ-шамычын—докладыштым колыштеш. Молотов йолташ кумышо пятилетийыште СССР калык озанлык развитийын грандиозный программыже нерген ойлаш тӱҥалеш. Делегат-шамыч ВКП(б) уставыште изменений-шамыч нерген Жданов йолташын докладшым колыштыт.

Партийын XVIII с'ездше моткоч кугу всемирно - исторический значенийан. Тиде с'езд СССР-ын калык озанлык развитийын у полосашкыже, классдыме социалистический общество строительствым завершитлыме да социализм гыч коммунизмыш постепенно вончымо полосашке пурымыжо жапыште погына. Тиде задача—человечество ончылан ты марте шогышо чыла задача-шамыч кокла гыч эн величественный да грандиозный. XVIII с'езд лачак тиде величественный задачым шукташлан корным палемда.

Савденак кажне пашазе, колхозник, интеллигент ВКП(б)-ын XVIII с'ездшым чапле пӧлӧк дене вашлияш тырша. Мемнан молодежат с'ездлан шагал огыл пӧлӧкым ямдылен. „Красный Волгарь" заводышто ыштыше комсомолец-шамыч предс'ездовский соревнованийыште пеш чапле результатым ончыктеныт. Шверник лӱмеш комсомольский судно ремонтный пашам срок деч ончыч пытарен да тидлан „Красный вымпелым" налын. Комсорг Ковалев йолташым пашам сайын ыштымыжлан именной час дене наградитлыме.

Предс'ездовский соревнований Марбумкомбинатыштат кумдан шарлен. Буммонтажысе пашам ыштыше стахановец, комсомолец Казаков йолташ XVIII партийный с'езд лӱмеш II да III буммашина-шамычлан вевтиляционный труба-шамычым срок деч ончыч ямдылен шуктыш, паша нормым 200 процентлан темаш обязательствым налын ыле. Казаков йолташ кызыт шке обязательствыжым тӱрыс шуктен шога. Регенерация цехыште ыштыше самырык стахановец Ушаев йолташ ужар щелок ыштымаште паша нормым 140—150 процентлан тема.

Тӱжем дене комсомолец-шамыч да молодежь паша производительностьым нӧлтеныт, оборонный подаркым ямдыленыт, населений коклаште агитационный пашам ыштеныт. Пионер ден школьник-шамыч тунемме ийым отличный отметка-шамыч дене пытарышаш верч кучедалыт. Тиде чылажат партийын XVIII с'ездшылан, советский эллан, великий Сталинлан чапле пӧлӧк. Тыге чумыр советский молодежь дене пырля Марийский республикысе молодежат партийлан мучашдыме преданный улмыжым эше икана ончыктыш.

Нимогай сомнений уке, самырык пашазе да колхозник-шамыч с'езд кечылаштат, ончыкыжат шке паша производительностьыштым эше кӱшкӧ нӧлтат, почеш кодшо шамычлан пер-довой радамыш лекташышт полшат. Ленинско-Сталинский комсомол шке радамжым коммунистический партий, Сталин йолташ йыр эдакат утларак сплотитла да шке члежже-шамычым кумышо пятилетний планым шукташ верч кучедалмашке эше тот мобилизоватла.

СССР Верховный Совет депутат М. С. Сергеева йолташ.

Фото М. Чуршуковын.

МЕ ПИАЛАН ЕҤ УЛЫНА

Октябрьский социалистический революций шемер ӱдрамаш-шамычлан полный эрыкым пуыш. Большевик-шамыч партийын вуйлатымыже дене ӱдрамаш-шамычат политический правам, тыгак тунемаш, паша ыш таш да канаш правам нальыч.

Мыйым Ленинско-Сталинский комсомол воспитатлен куштен. Большевистский партийын да Ленинский комсомолын полшымышт дене гына высший образованийым налын кертынам. Кызыт тидын дене моткоч чот гордитлем.

Пединститутым тунем лекмекем Сотвурский средний школышто учительлан пашам ыштенам. Учительский пашамат сайын шуктен шогенам. Мыйын предмет дене школышто ик отстающий ученикат уке ыле.

Хозяйственный ден политический пашаштат эре участвоватленам. РСФСР ден МАССР Верховный Советлашке сайлыме годым Сотнурский окружной избирательный комиссийыште секретарьлан ыштенам. Тиде пашамат честно шуктенам.

Шукерте огыл комсомольский организаций ВКП(б) радыш пураш рекомендацийым пуыш. Кызыт мый ВКП(б) кандидат улам.

Ӱдрамаш тыгай пиалан илышыште илаш тӱҥалеш манын ожно кӧ шонен. Кызыт гын советский ӱдрамаш социализм элын чыла участкыштыжат пӧр'ен дене тӧрак пашам ышта. Ме моткоч пиалан еҥ улына. Ленин—Сталин партийлан тыгай илышым пумыжлан пеш кугу тау.

Сима Чайкина.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВЫШТЫМ ШУКТАТ

Кӱан-Памаш вечолный средний школышто тунемше-шамыч (Тор'ял район) XVIII парт-с'езд вашеш налме обязательствыштым шуктат. БГТО, ПВХО значок-шамычлан нормым сдатлат. Шукерте огыл БГТО значоклан ече дене 10 еҥ нормым сдатлен.

Ф. МАЛИНОВ.

* * *

Тыгак Куракинский средний школышто тунемше шамыч (Параньга район) с'езд лӱмеш налме обязательствыштым шуктат. Оборонный значок-шамычлан нормым шукыжо сдатленыт. ГСО значоклан 70 еҥ да ПВХО значоклан 10 еҥ нормым сдатленыт. Шушаш жапыште моло шамычат оборонный значок-шамычлан нормым сдатлен пытарат.

А. ИВАНОВ.

СОЦИАЛИЗМ ЭЛЫН РАВНОПРАВНЫЙ ЧЛЕНЖЕ

Тений международный коммунистический ӱдрамаш кече большевик-шамыч коммунистический партийын XVIII с'ездшым почмо кече вашеш пайремлалтеш. Октябрьский социалистический революцийын сеҥымекыже мемнан большевистский партий да тудын вождьшо-шамыч Ленин ден Сталин советский ӱдрамаш-шамычлан полный эрыкым пушаш верч чот кучедалыныт. „Ӱдрамашлан полный эрыкым кучедал налде пролетариат полный эрыкым ыштен ок керт"—манын В. И. Ленин ончыктен.

Великий вождь-шамыч Ленин ден Сталин шемер ӱдрамаш-шамычын эрыкышт верч чарныде тыршеныт. Ленинско-сталинский идей мемнан элыште йӧршешлан сеҥен. Кызыт Советский ӱдрамаш чыла тӱрлӧ ындыралтмаш деч утаралтше, социализм элын равноправный членже улеш. Революций деч ончыч шемер ӱдрамашлан корно чыла вереат петыралтын ыле. Государственный учреждений-лаште да промышленный предприятий-лаште шемер ӱдрамаш пашам ыштен кертын огыл.

Октябрьский социалистический революций кугыжан Россиян диким законжым первой кечылаштак уничтожатлен. Большевистский партий ден советский правительство государственный да политический управленийыште ӱдрамашлан пӧр'ен дене тӧрак пашам ыштыш правам пуэныт.

СССР ден союзный да автономный республика шамыч Верховный Советлашке сайлыме годым ӱдрамаш-шамычын политический правашт пӧр'ен дене тӧрак улмо чумыр тӱнялан адакат ик гана моткоч чаплын ончыкталте. СССР Верховный Совет депутат-шамыч кокла гыч 189 депутат да Союзный ден автономный республика-шамыч Верховный Совет депутат гыч 848 депутат ӱдрамаш кокла гыч улыт.

Колхозный стройын сеҥымыже дене ялыштат у типан ӱдрамаш-шамыч куштыныт. Нунын кокла гыч шагал огыл колхоз председатель, правлений член, бригадир улыт. „Колхозный движений шуко замечательный да способный ӱдрамаш - шамычым руководящий должностьышко выдвигатлен" (Сталин).

Социалистический строй нимогай йӧсылык да нелылык деч лӱддымӧ моткоч чапле героинь - шамычым воспитатлен куштен. Советский Союз Герой Валентина Гризодубова, Полина Осипенко да Марина Раскова йолташ-шамычын героический чоҥештымыштым кӧ ок пале. Вет нунын деве чумыр эл гордитла. Тылеч посна социалистический трудын чапле еҥышт—Мария Демченко, Паша Ангелина, Мария ден Евдокия Виноградова-шамычым да шӱдӧ дене моло замечательный ӱдрамаш-шамычым мемнан большевистский партий воспитатлен куштен.

Большевистский партийын вуйлатымыже дене марий ӱдрамашат моткоч чот кушкын. Кызыт марий ӱдрамаш кокла гыч шӱдӧ дене учитель, врач, агроном, техник да моло специалист-шамыч улыт. МАССР Верховный Совет Президиум председательын заместительже Мосолова, СССР Верховный Совет депутат Сергеева, Толстова, Кельбедина да РСФСР Верховный Совет депутат Попова йолташ-шамыч мемнан республикыште велэ огыл, чумыр Совет элыште палыме еҥ улыт. Тылеч посна 30 ӱдрамашым МАССР Верховный Совет депутатлан сайлыме.

Мемнан партий да калыкын вождьшо Сталин йолташ вуйлатыме дене ме эдакат у сеҥымаш-шамычым ыштена.

43

Пионер пӧртыштӧ (Йошкар-Ола) пионер-шамыч Сталинын вышиеной портретшым ямдылат.
Снимкыште: М. Ишимова, Ф. Соловьева, Ф. Гильдина, Я. Соловьева, К. Казакова да руководительница Т. Е. Петрик йолташ-шамыч. Фото М. Чуршуковын.

Политика тунеммашым чарныде нӧлташ

Кушкын шогышо поколенийым коммунистический духеш воспитатлаш советский учительын кугу да ответственный задачыже. Тиде задачым шукташлан учительлан шкенжын политический шинчымашыжым кӱшкӧ нӧлтышаш верч тыршашыже кӱлеш. Тидым шукыжо умлат. Мемнан Кужмарий ял совет мучко 13 учитель шотлалтеш. Нунын кокла гыч ятырже политика шинчымашыштым нӧлтышаш верч тыршат. Теве Кужмарий неполный средний школысо учитель С. П. Загайнов, Ковеляев, Зайцев йолташ-шамыч ВКП(б) историйым самостоятельно пеш сайын усвоитлен тунемыт. Партийын историйжым тунемаш кажне кечын 2 шагат гыч жапым ойрат. Консультацийыш коштыт. Шке шинчымашыштым эре нӧлтен толыт.

Но южо учитель-шамыч шке политический шинчымашыштым нӧлтышаш верч але огыт тырше. Шӱргӧумбал начальный школа вуйлатыше Иванов да учительница Иванова, тыгак Кужмарий неполный средний школысо учитель Т. И. Козырев, Ячменов да Ячменова йолташ-шамычын политический шинчымашышт пеш улыӧ. Туге гынат, але ВКП(б) историйым тунемаш тӱҥалын огытыл. Лекцийыш, консультацийыш огыт кошт.

Кызыт нине йолташ-шамычлан моло йолташ-шамыч ден пырля ВКП(б) историйым тунемашышт пижман.

С. Никитин.

Ронго район.

Темпнам огына волто

„Красный Волгарь" судоремонтный заводышто (Звенигово район) чумыр пашазе кокла гыч 480 еҥже молодежь улыт. Нуно эре кушкын шогат. Производствын кӱкшӧ техникшым усвоитлен квалифицированный пашазе лийын шушаш верч тыршат.

Самырык пашазе-шамычын кушкын шогымыштым эн первояк комсомольский организаций вуйлата. Комсомольский комитет нунын коклаште чарныде массово-воспитательный пашам ышта. Санденак комсомольский организаций эре кушкын толеш. Пытартыш жапыште молодежь кокла гыч 140 еҥ комсомолыш пурен да организаций 250 еҥ марте кушкын.

Тылеч посна комсомольский комитет эн сайын ямдылалт шушо комсомолец-шамычлан ВКП(б) радыш пураш рекомендацийым пуэн. Шукерте огыл 22 комсомолец ВКП(б) кандидатыш пурен.

Адак эн передовой комсомолец да несоюзный молодежь кокла гыч тале агитатор да пропагандист-шамыч кушкыныт. Кызыт 50 комсомолец агитаторлан да пропагандистлан пашам ыштат. Нине йолташ-шамычым комсомол воспитатлен куштен.

Пытартыш жапыште комсомольский комитет заводысо чумыр молодежым ВКП(б)-ын славный XVIII с'ездшылан ямдылалтме боевой пашаш мобилизоватлен ыле. Кажне комсомолец да несоюзный молодежь с'ездым сеҥымаш-шамыч дене вашлияш обязательствым налыныт ыле. Тӱҥ шотышто нуно налме обязательствыштым шуктеныт. Предс'ездовский соревнованийыште ятыр ударник да стахановец-шамыч кушкыныт.

Теве комсомолец—кузнец Тарасов йолташ кечаш паша нормым 200 процент деч шагал огыл темаш обязатлалтын ыле, налме обязательствыжым эртарен шуктен. Тылеч посна стахановский школым вуйлатен. Адак кузнец Антонов йолташат с'ездовский соревнованийым да стахановский школлапте тунеммыже деч ончыч паша нормым ок шукто ыле, а кызыт 200 процент марте тема. Токарный цехыште комсомолец-шамыч пашам поснак сайын ышташ тӱҥалыныт. Комсомолец Феодоров, Бурков, Косолапов да молат кечаш нормым 200 гыч 400 процент марте темат. Самырык токарь-шамычат Симанов, Рукавишников, Антонов шке паша верештым йӧршеш молемденыт, нунат паша нормым 180 процент марте шуктат. Кызыт нуным III-шо разряд гыч IV разрядыш кусарыме. Тиде чылажат предс'ездовский соревнований жапыште ыштен шуктымо паша результатна да с'ездлан ямдылыме подаркына. Ме тиде паша темпнам она волто, ончыкыжо эдакат у сеҥымаш-шамычым ыштен шукташ верч кучедалына.

ВЛКСМ комитет секретарь АРХИПОВ.

У комсомольский организаций

Шукерте огыл „Овар" колхоз пелен (Шернур район) у комсомольский организацийым организоватлыме. Тиде организацийыш колхозын ончыл молодежьшо кокла гыч 8 еҥ комсомол радамыш пурышт. Комитет секретарьлан колхозын стахановкаже Конакова йолташым сайлыме.

Кызыт комсомолец-шамыч культурно-массовый пашам ыштат, колхозышто пырдыж газетым луктыт.

И. Иванов.

Комсомолыш пурат

Руя-Сола неполный средний школышто тунемше пионер-шамыч (Ронго район) комсомол радыш пурат. Кызыт 4 еҥым комсомольский организаций шке радамышкыже пуртен.

Н. Бердников.

Йошкар-Ола скоростной строительствын стахановкаже А. И. Протасова йолташ. Фото М. Чуршуковын.

КНИГА ДЕНЕ КУЗЕ ПАШАМ ЫШТАШ

КУМЫШО СТАТЬЯ

Книгам сайын изучатлашлан, марксистско-ленинский теорий ден самостоятельно овладеватлашлан шкендын умственный пашам правильно организоватлаш, тыгым упорядочитлаш кӱлеш. Тиде статьяште ме умственный пашан гигиенныже верген кӱчыкын каласен пуэна.

Рациональный умственный пашан ик тӱҥ условийже гигиенический условий почеш ыштыме планомерный режим улеш. Кеч могай умственный паша еҥ деч тудын психический энергийже пытарымашым требоватла. Тиде энергийм рационально пытыже манын тыршыман.

Умственный пашам ыштымеке кеч кӧат ноя. Ноймаш—тиде сигнал гаяк: тудо умственный пашан процессшым икмыняр жаплан чараш кӱлмым, ноымо годым известный напряжений лийме дене организмыште пашам ыштен кертме способностым волтышо вещества погынымым ойла.

Ноймаш, чыжым гын, ноймашын кунам лиймыже кажне еҥын ик семын ок лий. Тудо тӱрлӧ условий деч зависитла: организмын состояниже деч, пашаеҥын способностьшо деч, изучатлыме материалын нелылыкше деч да молат. Ик еҥ вашкерак ноя, а весе эркынрак. Южо пашашке писын пижеш, но тыгак вашке ноя. Нунылан пашаште чӱчкыдынрак перерывым ышташ кӱлеш. Тыге ноймашым корандаш тыршыман. Весе, наоборот, пашашке эркын приспособитлалтеш да тыгак эркын ноя. Тыгай йолташ-шамычын эн кугу паша продуктивностьышт пашалан тӱҥалмышт деч икмыняр варарак лиеш. Сандене нунылан перерывым шуэнрак ыштыман, чтобы перерыв деч вара пашаш пижашышт жап шуко ынже пыте.

Мемнан кажнынан тыгай особенность улмылан кажне гана соответствующий тӱрлӧ условийым требоватла, чтобы чот ноймо деч предупредитлаш да умственный пашан эффективностьшын мыняр лиймыжым нӧлталаш.

Ноймаш да переутомлений ынже лий манын пашам ден каныме режимым правильно организоватлыман.

Паша годым перерывым ыштыме деч посна, выходной кече годым каныммаш кугу значенийым иметла. Тиде кечын паша деч йӧршеш освободитлалташ кӱлеш, жапым ялдар южышто коштшлан, тугак физкультурлан, театрлан, да беллетристикылан шукырак ойырыман. Канымашым организованно да шоналтен эртарыман. Нимомат ыштыде огыл гын—тиде эше канымаш манаш ок лий. Выходной кечын эрдене ягыр жапым постельыште киен эртарыман огыл. Кынелме жапым 2—2,5 часлан шуяш лиеш, но тылеч утла ок лий.

Канымашын ик тӱҥ факторжо, ноймашын чыла явленийжым пытарымаш—сайын малмаште. Малаш нормальный условийыште кӱлеш: йӧнан постель, шым лийже, кап-кыл правильный положенийыште лийже. Кокла шот дене 7—8 часым малыман. Малаш 12 час йӱд деч вара огыл возаш да 7—8 час эрдене кынелаш гын утларак сай. Тидын дене омын ритмыже, тудын нормальный качествыже да кӱрылтдымашыже лиеш.

Ягыр йолташ-шамыч, оҥын, замечатленыт, чӱчкыдынак йӧдым кенета помыжалтын нуно кечывалым паша годым ыштен кертдыме решенийым муыныт. Пуйто нуно нимом шонен огытыл, малёныт, туге гынат, решений лектын, точно тидым нунылан ала кӧ подсказатлен. Шкендын паша дене нагрузитлыме годым, мемнан вуйторык деятельностьын тиде особенностьым кеч кунамат учитыватлыман. Вуйгорык малме годымат икмыняр пашам ышта, мозговой коран посна учистыклаже паша ыштымым ик семынак огыт чарне. Сандене серьезный книгам изучатлыме годым пашам малаш вочмешкак ыштыман огыл. Возбуждатлалтше вуйгорык вашке успокоитлалтын ок керт, мысль лудмо материалыш уэш совырна, тидын дене нормальное малымаш нарушатлалтеш.

Адак теве мо важно, пашым кечыште кунар часым ыштыман? Ноймым шкиде мыняр жап пашам ышташ лиеш? Пале, философ Кант ден писатель Гете сутка ште 18 час дене пашам ыштеныт да 80 ий марте иленыт. А великий ученый Дарвин, Золя семынак, 3 час деч утла нигунамат пашам ыштен огыл. Умственный пашалан кунар часым куч утлаш кӱлмӧ пашан качествыже деч, индивидуальный особенность деч, организмын могай улмыжо да ятыр моло деч зависитла.

Умственный пашаште основной, кудым избегатлаш кӱлеш, тиде вашкымаш да неорганизованность. Лач нине явлений-шамыч пашан „кӱрылтмашыжлан" полшат. Умственный пашан тиде гигиена элементше-шамыч дене советский молодежлан, кудо „ВКП(б) историй краткий курсым" самостоятельно изучатла, знакомитлалташыже кӱлеш.

Ю. Б. Розинский.

ВЕЛИКИЙ ПОЭТ, КАЛЫКЫН ГЕНИЙЖЕ Т. Г. ШЕВЧЕНКО

Великий народный революционный украинский поэт да художник Тарас Григорьевич Шевченко 9 мартыште (25 февральыште) 1814 ийын Моринцы селаэш Звенигородский уезд Киевский губерний-ыште, крепостной ешеш шочын.

9 ияшыже годым Шевченкон аваже колен, а 11 ияшыже годым—ачаже.

Ачаже колымеке, Тараслан ен еш коклаште илен кошташ логалын. Сур тўсан, рожын да лавыран тувырым чийше, помышыштыжо кинде ос да кидыштыже сола дене тудо сбсым кўтым кўтен; йўышб дьячок дене тунемын да пашам ыштен; Кирилловкышто поп дене тарзылан илен.

1829 ийын латвич ияш Тарасым панский пўртыш наҥгаят—ончыч кухньышко, вараже самырык барин П. Энгельгардт дек комнатный казачоклан.

1831 ийыште апрельыште шке помещикше почеш казачок Шевченкоат Вильно гыч Петербургыш илаш куснен. Энгельгардт Тарасым дворовый живописецым ышташлан, тудым „тўрлб живописный пашам ыштыше" мастер Ширяев дек туныкташ пуэн. Тиде Ширяев театр, барский особняк ден черке-шамычын потолокыштым, пырдыжыштым сўретлен-чиялташлан подрядым наледен. Шевченко „волгыдо кеҥеж йўдлаште летний садыш безобразный, неуклюжий статуя-шамычым сўретлаш" коштын.

1835 ийыште Тарас шкенжын землякшым—художник И. М. Сошенком вашлийын. Сошенко тиде рвезесамоучкын талант улмым пален да полшаш тўҥалын.

Шевченко эре ончыко успехым ыштен. Тудын ончылно у тўня, искусствын образше-шамыч тўня почылтын, да тудо правадыме кўлэ шкенжын положенийжым эше утларак чувствоватлен. Тиде жапыште Сошенко украинский самородок ўмбак художество Академийын конференц-секретарьжын В. Григоровичын вниманийжым обратитлен шуктен. Григорович Шевченком художник А. Веневцианов дене, а тудыжо поэт В. Жуковский ден художник К. Брюллов дене познакомитлен. Нине ен-шамыч Шевченком освободитлаш решитленыт да 2500 теҥге оксалан (тиде оксам Брюлловын сўретлымӗ Жуковскийын портретшым лотерейыште модмо дене налме улмаш) тудым помещик деч нуно сулен налыныт.

Але Ширяев дене улмыжо годымак Шевченко, А. В. Селивановын ойлымыжо почеш („Русская старина", 1887 ий), Пушкинын да Жуковскийын стихиштым лудмым чўчкыдын колыштын. Тиде жапыште Шевченко Гогольымат лудын.

Свободым налмек, Шевченко художество Академийыште тунемаш тўҥалын. Тудо—К. Брюлловын йбратыме ученикше. Тудын талантше кушкеш. 1839 ийын мучашыштыже тудо „Боец" сўретлан ший медальым налын. 1840 да 1841 ийлаште адакат ший медаль-шамычым налын. 1839-1840 ийыште тудо Гогольын портретшым возен.

1838-39 ийыште Шевченко икмыняр кугу произведений-шамычым: „Причинна" („Порченная"), „Катерина", „Иван Подкова", „Тарасова ночь", „Думы" возен. 1840 ийыште „Кобзарь" лектын да авторлан поэт чапым пуэн.

Шевченко возаш тўҥалмыже гычак калык массын интересыже верч шогышо да „йыдал ден свиткым чиен ко пташо тўшкан" мурызыжо лийын выступатлен.

Шкенжын поэмлаштыже Шевченко кресаньык-шамычын орланен илымыштым да тошто ялын илышыжым, крепостной-шамычын шужен илымыштым, моткоч нелэ пашаштым да правадыме улмыштым чын ончыктен пуэн.

Трудовой калыкын пиалжым Шевченко политический свобода дене, крепостник-помещик-шамычын пызырмашышт деч освободитлыме дене кылден.

Шевченко калыкын ончыкыжо волгыдо илыш лийшашлан ўшанен, пиал да эрык нерген калык идеалым шукташ лиймылан иканен.

Мемнан муро, шонымашна
Огеш коло, огеш шў.
Теве, ен влак, тыште чапна,
Украинын чапше!

Художество Академийыште тунеммаш, университетыште лекций колыштмаш, русский да мировой литература шамычын классикыштым шуко лудмаш, ту жапыште передовой да революционно настроитлатше ен шамыч дене кылым кучымаш Шевченкон культурный ден политический горизонтшым шареныт. Изиж годсек воспитатлалтше калык поэзийын, сказаний да преданий-шамычын образыштым тудо Рылеевын революционный поэма-шамычшым, декабрист-шамычын, Пушкинын, Лермонтовын политический лирикыштым лудын шукемден.

Тудо русский литературам велэ огыл, Байронын, Шекспирым, Гетем, Дантем, Мицкевичым, Жорж-Зандым, Вальтер Скоттым лудеш, античный ден средневековый писатель-шамыч дене знакомитлалтеш.

Карл Брюлловын кеч мом палаш йбратыше ученикше искусствынат поян тўняжым осваиватлен.

1843 ийыште Шевченко Украиныште. Тудо украинский калыкын моткоч йбсын илымыжым ужын. Пызырыше-шамыч ваштареш калык шыдын вийжым шижын налын. Пале, 1840—1845 ийлаште Украиныште крестьянский восстаний-шамыч попытка лиеден. Тидыже Шевченколан политически писын кушкашыже полшен. Тудо революционный сатира корнышко вонча. Шевченко „Сон" поэмыштыже Николай кугыжа жапысе Российым бичеватлыше сатирам пуа. „Кавказ" поэмыште тудо царизмын колониально-завоевательный

политикыже ваштареш протестым выражатла.

Крайна острог-влак ден поян.
Молдаванин, финн, молат
Иктат ок ойло, шып—чылан.
Нуно сайын вет илат!...

1844—1845 ийлаште Шевченко петрашевец-шамычын левое крыложын представительышт дене лишемеш да нунылан кбра утопический социализмын идейже-шамыч дене знакомитлалтеш. Родинаш каймешкыже, Шевченко Петербургышто студент-шамычын подпольный революционный кружок дене палыме улмаш.

1844—45 ийласе произведений же-шамыч теве мом ончыктат: Шевченко шке жапысе политический революционный мысль вершиныш шуын. Тудо жапыште улшо общественный стройлан утопический социалист-шамычын пумо критикыштым Шевченко приниматлен кертын. Но утопический социалист-шамычын тўҥ порокышт дене—класс-шамычын кучедалмышт деч кўшнб лияш тыршымышт леве тудо келшен огыл. Тудо царизм ден эксплоататор-помещик-шамыч ваштареш революционный кучедалмашке ўжын.

Шевченко калык революцийын куатшылан да неизбежностьшылан ўшанен да шкенжын замечательный, калык коклаште эн популярный „Мый колем гын, тойыза те" стихотворенийыштыже, революционный кредалмашым ончыкыжат, тудын колымекыжат, колташ требоватлен.

Тойыза да рўж кынелын
Шынчырым шалатыза.
Да тушманым пызыралын,
Эрыкым волгалтыза.

Поэт революцийын стихиштыже велэ огыл ўжын, современник-шамычын ойлымышт почеш да але мартеат бытоватлыше рассказ-шамыч почеш, Шевченко Украина мучко Киевский археологический комиссийын сотрудникшылан коштмыжо годым чыла вере — пазар площадьлаште, корнылаште да моло вереат — кресаньык-шамычлан да оласе „голота"-лан калыкын вийжым да куатшым умылтарен, вашке Украиныште „пан-шамычын кышаштат ок код" манын ойлен.

Шевченко 1846 ий гыч Киевыште существоватлыше „Кирилло-мефодиевское „братствон" членышт дене—Н. Костомаров, П. Кулиш, В. Белозерский да моло денат познакомитлалтеш. Тиде обществын либеральный членже-шамыч ден Шевченко коклаште идейный близость улмо нерген ойлымат ок кўл Обществын программыже дек Шевченко критически относитлен манын Костомаров передаватла.

Кресаньык-шамычым освободитлыме вопросыштат „Кирилло-мефодиевское братствон" членышт Шевченко ден расходитленыт. „Братчик-шамыч" „просвещенный помещик-шамычын" благородствыштлан ўшаненыт. Шевченко революций верч шоген.

5 апрельыште 1847 ийын, Шевченком арестоватленыт. Шевченком Петербургыш колтымо да III отделений пеленсе тюрьмашке шынденыт.

III отделений кугыжалан тыге доноситлен: Шевченкон стихлаштыже „орланыме нерген, вўр йоктарыме, шынчыр, лупш нерген, Сибирь нерген да моло нергенат ойлалтеш; нуно правительство дек ненависть дене темалтше улыт—да, вероятно, калыкыште неудовольствийым шарашлавак возымо улыт".

Кугыжа Шевченком Оренбургский отдельный корпусыш рядовойлан определитлен да возаш, сўретлаш за ретитлен.

Шевченко Оренбургышто илен, Орский крепостьышто, вара Раимыште.

1850 ийын 27 апрельыште Оренбургышто Шевченко уэш арестоватлалтеш. Ындыже Ново-Петровский фортыш колталтеш тушто ссылка пытымешкыже 1857 ий август марте ила.

Шевченко ссылка гыч эльыште революционный настроений нбlталтмаш да пеш кугу социально-политический сдвиг лийме жапыште пбртылын.

Петербургыш толмекыже (1858 ийын мартыште), Шевченко Чернышевскийын вуйлатыме революционный демократ-шамыч группа дене лишемын. Революционный демократ-шамыч поэтым шкеныштын единомышленник улмыжлан акленыт. А Шевченко тиде группышто революционный стихижын политический смыслжым келгын истолковатлыше-шамычымат (Чернышевский), тудын калык поэзийжым нигунам пытыдыме значенийжым ончыктышо критик-шамычымат (Добролюбов), талантливый переводчик-шамычымат (Курочкин) муын. Великий критик тыге возен: „Поэт йбршеш народный... тудо калык гыч лектын, калык дене илен, да шонымашыже дене веле огыл, но илыш обстоятельствыже денат тудын дене пеҥгыдын да кровно кылдалтын ыле".

Тыгак М. Горький Шевченко нерген ойлен: „Калык шонымашым да чувством суб'ективный ешартыш дене искажатлыде возышо первый да чын калык поэт улмыжлан тудо кўкшб аклымашым заслуживатла".

Деспот-кугыжа ден тудын сатрапше-шамыч ваштареш неравный кредалмаш, ссылкыште моткоч йбсын илымаш, вара уэш арестоватлалтмаш, кугыжан цензура ваштареш кредалмаш—чыла тиде Шевченкон тазалыкшым курлын. 10 мартыше (26 февраль) 1861 ийын Шевченко колен.

Шевченкон уло творчествожо калык-шамычын келшен илымаш кўкшб идей дене кылдалтын шога.

Шевченкон лўмжым мировой поэзий творец шамычын лўмышт дене—Байрон, Гете, Пушкин дене ик рядыш шындаш кўлеш.

Кугыжан правительство Шевченкон поэзийже деч лўдын, сандене тудын стихижым, особенно революционно-политический тенденциян стихше-шамычым запрещатлен. 1914 ийыште Шевченко шочмылан 100 ий темме кечыжым чевствоватлаш запрещатлыме ыле.

Социализм эл, у культурым, у илышым созаватлен, Шевченком монден огыл.

Украинский калыкын великий эргыже, гениальный поэт Тарас Григорьевич Шевченко нерген шарнымаш шуко национальностян Советский Союзын пиалан да эрыкан калыкше-шамычын шўмыштышт ила да илаш тўҥалеш.

Н. Бельчиковын очеркше гыч кўчыкын.

ВЛКСМ КОЛХОЗНЫЙ ОРГАНИЗАЦИЙ-ШАМЫЧЛАН КУГУ ВНИМАНИИЫМ

Мемнан „Об'единение" колхозышто комсомолыш пурышаш рвезе ден ӱдыр-шамыч пеш шуко улыт. Шукышт колхоз пашаште ударникла шотлалтыт. Нуно Ленинско-Сталинский комсомолын членже лияш достойный улыт. Тыгай кугу резерв уло гынат, первичный комсомольский организацийыште улыжат 14 комсомолец веле шотлалтеш.

Колхозышто улшо несоюзный молодежым комсомол рядыш шупшашлан, тудын дек лишемын пашам гына ыштыш кӱлеш. Но комсомольский организаций молодежь дене нимогай пашам огеш ыште. Садланак шуко жап годсек комсомолыш угычын ик еҥымат пуртымо огыл. Комсомольский организаций секретарь Ахмедзянов Вафа „несоюзный молодежым комсомолыш шупшмо пашам организоватлаш мемнан жап уке"—манын жалобатла. Тиде чын огыл. Комсомолын тӱҥ задачыже—несоюзный молодежым шке радамышке шупшын, тудым коммунизм духеш воспитатлаш, Ленин—Сталин партийлан полшаш. Тиде задачым Ахмедзянов йолташ але ӱмлен огыл.

„Об'единение" колхозысо комсомольский организацийын кызыт мартенат паша планже уке. Комсомольский погынымашым ВЛКСМ райкомын ушештарымыже годым веле, ончычак ямдылалтде, скучно эртарат. Посна комсомолец-шамыч союзный дисциплиным пудыртылыт, йӱын, хулиганитлен коштыт. Теве 22 январьыште комсомольский погынымаш гыч комсомолец-шамыч Ахмадуллин ден Насыров самовольно лектын кайыштт. Ахмадуллин Гайван (ожно комсомол гыч луктылтше) погынымашке йӱшӧ вуя толын да нецензурный карикатура-шамычым сӱретлылын, хулиганитлен веле шинчылтын.

Комсомолец-шамычын политический образованийышт нерген ойлыманат огыл. Таче мартен ик комсомолецат „ВКП(б) историйын краткий курсшо" дене ознакомитлалтын огыл.

Колхозный комсомольский организаций тыгай шушаш шошо агалан ямдылалтмаште пеш кугу пашам ыштышаш. Комсомольский организаций урлыкашым сортироватлымашым, терысым пасушко лукмашым, лумым кучымашым, удобренийым ямдылымашым, ял озанлык машина-шамычым да инвентарым ремонтироватлымашым организоватлен, тидым кызытак ыштен шуктышаш. Но „Об'единение" колхозышто тыге ок ыштал. Тыште бригадир-шамыч комсомолец Ахмедзянов ден Галиев йолташ улыт. Нуно кызыт мартенат шке бригадыштышт шошо агалан ямдылалташ тӱҥалын огытыл.

ВЛКСМ райком велым первичный колхозный организаций-шамычлан полыш ок пуалт. „Об'единение" колхоз райкомол воктенак гынат, ВЛКСМ организацийыште райкомол гыч пашаеҥ-шамыч лийын огытыл.

М. Серебряков,

Параньга район, „Об'единение" колхоз член.

Йошкар-Ола скоростной строительствын стахановкаже Я. С. Крюкова йолташ. Фото М. Чуршуковын.

Лудмо пӧртын пашажым саемдыман

Марий-Сола лудмо пӧрт (Шернур район) пытартыш жапыште нимогай пашамат огеш ыште. Лудмо пӧртым комсомолка Танаева „вуйлата". Тудо лудмо пӧртын пашажым самотекыш кудалтен. Культура вид уке, чыла вере эҥыремыш налын, кӱварйыть ра огыл, пуракан. Художественный литература ситышын уке, улыжат кушто лийын тушто кийылтыт, шукыжо йомеден пытеныт.

Танаева масса коклашке лектын культурно-массовый пашам огеш ыште. Тунемдымым туныктымаш пашат йӧршеш огеш ышталт. Ял совет мучко тунемдыме ден шагал тунемше 120 еҥ уло, туге гынат 40 еҥым гына туныкташ тӱҥалме.

Шернур РОНО-лан тыгай лудмо пӧртым ончалман.

В.

Юнкор серыш почеш

1939 ий февраль тылзыште „Рвезе Коммунист" газет редакцийыш пурышо „Прогульщик тачат пашаште" вуймутан И. В. Егошин юнкорын материалым МАССР Наркомздравыш тергаш колтымо ыле.

Тиде статьям терген налмеке Наркомздрав тыге увертара: „Ушемнур" колхоз пелен трахпунктышто сестра Кривошеева 13 кече прогулым ыштен. А У-Тор'ял райздрав вуйлатыше Шестакова йолташ тиде фактым покровительствоватлен. Садлан СССР СНК-ын, ВКП(б) ЦК-ын да ВЦСПС-ын пунчалыштым умышленно нарушитлымылан Шестакова ӱмбак уголовный пашам возбудитлаш, судебный ответственностьыш привлекатлаш материалым У-Тор'ял райпрокуратурыш колтымо.

ПРОГУЛЬЩИК-ШАМЫЧЫМ ПАША ГЫЧ ЛУКМО

Трудовой дисциплиным пеҥгыдемдыме шотышто партий ден правительствын лукмо пунчалыштым молодежь кумыл йӧлтын вашлийын. Предприятийлаште, учреждениелаште да колхозлаште, трудовой дисциплиным пеҥгыдемдышаш верч комсомолец-шамыч решительно кучедалыт.

Туге гынат, молодежь коклаште трудовой дисциплиным пудыртылшо-шамычат улыт. Посна комсомолец-шамыч прогулым ыштылыт, йӱын коштыт да молат. Теве ВЛКСМ Оршанский райкомын пионер отделын бывший заведующийже Рыбакова 10 кечым прогулым ыштен. Тудым кызыт паша гыч кожен лукмо. Марий-Билямор педучилищыште (Косолаповский район) комсомолец Капитов пашашке 2 часлан опоздатлен. Тудо пашашке эре почеш кодын коштын. Туге гынат, педучилищын директоржо коммунист Захаров „Капитов педучилищын ик эн сай пашаеҥже, пашаш добросовестно, честно относитлен, общественный пашаште активист, уроклан сайын ямдылалтын толеш"—манын чапле характеристикым пуэн. Прогульщик Капитовым паша гыч лукмыж годым Захаров шивча вӱдшым йоктарен „...ушел по своему желанию"—манын трудовой книжкашыже возен. Тидын дене прогульщикын тӱсыжым шылташ тыршен.

Маргостипографийыште комсомолка Косаревам, Кузнецовский лудмо пӧртыштӧ (Йошкар-Ола район) избач Павловскаям, Йошкар-Ола районысо физкультура ден спорт пашаеҥ Шабдаровым да ятыр моло комсомолец-шамычымат прогулым ыштымыштлан паша гыч лукмо. Тыгай факт але уло.

Тыгай положенийым тидын дене веле умылтараш лиеш: комсомольский организаций-шамыч да нунын руководительышт кажне комсомолецым посна огыт изучатле, нунын пашашт ден огыт интересоватле, молодежын социалистический соревнованийжым огыт возглавитле. ВЛКСМ райком да комсомольский организаций-шамыч комсомольский масса деч але торлен шогат.

М. Соколов.

Акчуринский начальный школын учительницаже (Еласово район) Е. И. Лобанова йолташ. Фото М. Чуршуковын.

КӰЧЫК УВЕР-ШАМЫЧ

ШЕРНУР. Марий-Сола неполный средний школышто кажне арняште 3 гана политинформаций эрталтеш. Политинформацийыште международный положений тема да СССР-ысе увер-шамыч лудалтыт. Политинформацийышке тунемше-шамыч кугу куанымаш дене коштыт.

Вайшев.

* * *

ПЕКТУБАЕВО. Чиркесредний школысо тунемше да преподавательский коллектив вий дене колхозный клублаште тӱрлӧ пьесым шындылыт. Шукертеогыл школа пелевсе драмкружок „18-ше ий" пьесым шынден ончыктыш. Спектакль ончаш колхозник-шамыч шукын погыненыт.

А. Фролов.

* * *

ШЕРНУР. „Коммунар" колхозышто неграмотный ден малограмотный-шамычым туныктымашым сайын организоватлыме. Колхозышто чылаже 26 еҥ неграмотный ден малограмотный улыт. Нуно кажне кечын 2 час дене тунемыт. Урокыш аккуратно коштыт.

И. Иванов.

* * *

ЗВЕНИГОВО. Иркин начальный школышто тунемше-шамыч 26 февральыште „Красный Волгарь" заводыш экскурсий деке миийыт да заводысо машина-шамычым ончен коштыч. Тунемше-шамычлан экскурсий пеш келшыш. Экскурсий деч вара звуковой кином ончышт.

А. Данилов.

* * *

ПЕКТУБАЕВО. Лужавлак неполный средний школышто тунемше Н. Ефремов Сталин лӱмеш колхозлан 3 центнер ломыжым погея пуэн. Тудо колхозышто ударникла шотлалтеш. Сандене колхоз Ефремовым мануфактура дене премироватлен.

М. Иванов.

МАДРИДЫШТЕ ПЕРЕВОРОТ

6 март ваштареш йӱдым Мадридыште переворот лийын. Властьым руалтен налше переворотын участникше-шамыч „Оборона национальный совет" манмым ыштеныт, тушко пуреныт: центрысе армий главнокомандующий генерал Касадо, правый социалист Бестейро; Всеобщий пашазе союзын ик руководительже, испанский правительствын ожнысо главаже предатель Кабальерон сторонникше, троцкист-шамыч дене кылдалтше Венсеслао Карильо; ожнысо президент Асаньян личный другшо, республиканский левый партийын членже Мигуэль Сан Андрес; анархист-шамыч Гонсалес Мартин ден Эдуард Вальо.

Касадон предложенийже почеш, генерал Миаха „Оборона национальный совет" председатель постым налаш келшен.

Английский печатьын шотлымыжо почеш, переворотын цельже—генерал Франко дене мирым заключатлымаш. Очыни, генерал Франко переворотын руководительже-шамыч дене шке жапыштыже келшен шуктен, да вуно мятежник ден интервент-шамыч ончылно предатель-шамычын капитуляцийыштлан мешатлыше Негринын правительствыжым корандаш решитленыт.

5 мартыште Картахена гарнизонышто (Валенсия деч югыштыла кугу военно-морской порт) мятежым ышташ тӧчымаш лийын. Тиде тӧчымашым тудо кечынак пызыралме.

Радио гоч ойлымыжо годым генерал Касадон признатлымыже почеш, тиде тӧчымашым кызыт Мадридыште властьым шупшын налше группын сторонник-шамыч ыштеныт.

Английский печатьын увертарымыже почеш, Мадридыште переворот нерген уверым генерал Франкон лагерьыштыже, тугак Рим ден Берлинышто куанен вашлийныт.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.
Упол. Главлита Мар. АССР А—196. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.